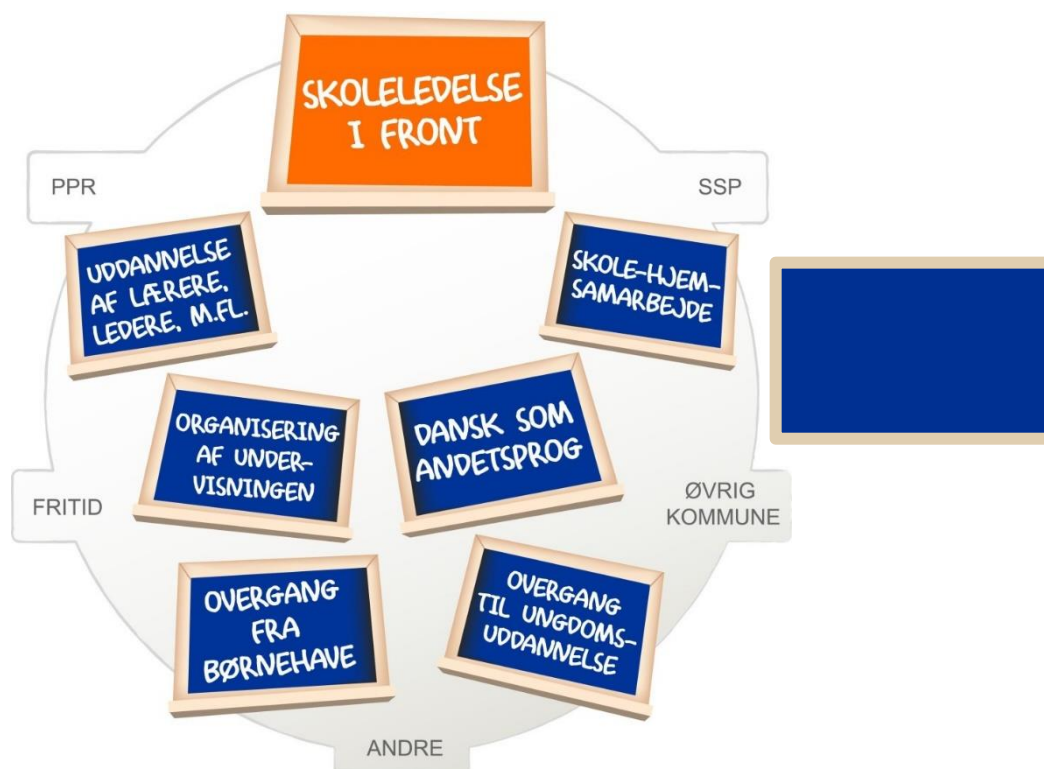

Handleplan for tosprogede elever i Hvidovre Kommune

Indhold

1. Målet med en handleplan målrettet tosprogede elever	3
Rammer for og sammenhæng i indsatsen	3
Hvem henvender handleplanen sig til?	4
Hvad betyder tosprogede børn/ elever og dansk som andetsprog?	4
Tosprogede børn	4
Dansk som andetsprog er et fag og rummer en sproglig og en kulturel dimension.....	4
2. Skolernes arbejde med dansk som andetsprog.....	4
Sprogforståelse gavner den brede elevgruppe	5
2.1. Inspiration til den sproglige dimension i undervisningen	5
A. Den sproglige dimension i dansk i 2. klasse	6
B. Den sproglige dimension i tysk i 7. klasse.....	7
C. Den sproglige dimension i geografi i udskolingen	7
D. Matematik på mellemtrinnet.....	8
Vejledning i dansk som andetsprog	8
2.2. Skolen skaber dialog mellem kulturer	8
2.3. Skolernes praksis i arbejdet med den sproglige dimension.....	8
3. Forældresamarbejde.....	9
Særlige vilkår for skole-hjem-samarbejdet.....	10
4. Overgange fra daginstitution til skole og videre til ungdomsuddannelse.....	11
Fra daginstitution til skole	11
Fra skole til ungdomsuddannelse	11
5. Videndeling, efteruddannelse og faglig udvikling	11
6. Succeskriterier	12
7. anbefalinger, og hvordan vi når målene	12
Skoleledelsen	12
Børne- og Velfærdsforvaltningen	13
Kvalitetsrapport.....	13
8. Kilder	14

1. Målet med en handleplan målrettet tosprogede elever

Kommunale målsætninger for indsatser overfor tosprogede elever har en positiv indflydelse på skolernes arbejde med tosprogede elever og på tosprogede elevers faglige præstationer, særligt når kommunen følger op på målene med skolernes undervisning af tosprogede elever.

Udfordringen i folkeskolen består i at tosprogede elever opnår bedre faglige resultater og at flere gennemfører en ungdomsuddannelse.

Hvidovre Kommunes Børne- og Ungepolitik tager afsæt i en fælles vision om at: "Uanset hvilke forudsætninger dit barn har, skal vi sammen være de bedste til at udvikle dem".

Med Børne- og Ungepolitikken som omdrejningspunkt udvikler og møder folkeskolerne i Hvidovre Kommune tosprogede børn med positive forventninger og passende faglige krav sådan at:

Elever med dansk som andetsprog trives og er fagligt i stand til at gennemføre folkeskolen på lige fod med øvrige elever og til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Målene er at

- Udligne karakterforskelle mellem elever med dansk som andetsprog og øvrige elever ved at tosprogede elever opnår samme niveau som de øvrige elever
- Skolerne integrerer dansk som andetsprog som en del af den faglige undervisning, sådan at elevernes begrebsverden udvikler sig i takt med hele klassens progression i fagene
- Forældre til tosprogede børn oplever sig velkomne i skolen med egne erfaringer og ressourcer og forstår at deres opbakning til skolen i sig selv har betydning for barnets trivsel og faglige udvikling

For at nå målene skal indsatsen på skolerne indeholde svar på:

- Hvordan kan skolen styrke tosprogede elevers sproglige kunnen, faglige niveau og trivsel?
- Hvordan kan vi give alle elever forudsætninger for at få adgang til fortsat uddannelse?
- Hvordan kan vi inddrage den viden og de erfaringer, som tosprogede elever og deres forældre bringer ind i skolen?

Skolen har et ressourcesyn på alle børn og forældre. Det vil sige, at skolen har høje forventninger og stiller passende krav til alle elever, uanset baggrund.

Høje faglige ambitioner og forventninger bidrager til at løfte eleverne. Ved at anlægge et ressourcesyn frem for et mangelsyn på tosprogede børns sproglige forudsætninger, kan vi fastholde høje faglige ambitioner.

Rammer for og sammenhæng i indsatsen

Denne handleplan udgør i samspil med "Folkeskoleloven" og "Bekendtgørelse om Undervisning i dansk som andetsprog" rammen for den enkelte skoles handleplaner for pædagogiske og undervisningsmæssige aktiviteter for tosprogede elever og for samarbejde med forældre til tosprogede elever.

Grundlaget for at tosprogede elever ved skolestart har tilstrækkelige sproglige færdigheder til at kunne opnå den bedst mulige skolegang er en tidlig sprogstimulering i daginstitutionerne. Tilsvarende er det afgørende at tosprogede elever opnår faglige resultater og sociale kompetencer, der giver mulighed for at fortsætte i og gennemføre en ungdomsuddannelse.

For at understøtte sammenhængen i indsatsen for tosprogede elevers sproglige udvikling, faglige præstationer og trivsel indeholder handleplanen et afsnit om overgangen fra dag- institution til skole og fra skole til ungdomsuddannelse.

Hvem henvender handleplanen sig til?

Handleplanen er først og fremmest henvendt til skolerne for at sætte retning for skolernes undervisning af tosprogede elever. Samtidig er handleplanen et pejlemærke for den samlede indsats i Hvidovre Kommune og for samarbejdet skolerne imellem og med Børne- og Velfærdsforvaltningen.

Handleplanen hænger sammen med andre indsatser i kommunen og er en løftestang for sammenhænge i tosprogede børns liv og deres personlige og faglige udvikling.

For medarbejdere på skolerne bidrager handleplanen til at se muligheder for at udvikle skolernes praksis omkring dansk som andetsprog (DSA).

Handleplanen er udarbejdet i et samarbejde mellem lærere i dansk som andetsprog fra skoler i Hvidovre Kommune og Skole-, Klub- og Fritidshjemsafdelingen, foråret 2014.

Hvad betyder tosprogede børn/ elever og dansk som andetsprog?

Tosprogede børn

Tosprogede børn er: "Børn, der har et andet modersmål end dansk, og først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk."

Definitionen dækker både børn, som kun taler et andet modersmål end dansk, og børn, som mestrer flere sprog, herunder dansk som andetsprog (Fra Undervisningsministeriet).

Dansk som andetsprog er et fag og rummer en sproglig og en kulturel dimension

Den sproglige dimension: Med udgangspunkt i elevens sproglige forudsætninger og behov, skal der arbejdes med de kommunikative færdigheder, sprog og sprogbrug samt viden om sprogtilegnelse og egen læring.

Den kulturelle dimension: Fagets kulturelle dimension sætter fokus på væsentlige træk ved dansk kultur og samfundsforhold, sat i relation til elevernes flerkulturelle baggrund. Undervisningen skal således bidrage til udviklingen af elevens sproglige og kulturelle identitet, som en afgørende forudsætning for et ligeværdigt og aktivt liv som borger i det danske samfund (Fra Undervisningsministeriet).

2. Skolernes arbejde med dansk som andetsprog

Børn lærer sprog ved at bruge sproget i samspil med omgivelser, der kan fremme børnenes deltagelse og faglige udbytte.

Tosprogede elever har nogle særlige sproglige forudsætninger, som skolens ledelse og medarbejdere skal forholde sig til. Det er en særlig opgave at undervise tosprogede elever, en

opgave, som kræver opmærksomhed, viden og kompetencer hos skoleledere og lærere for at de kan tilrettelægge og gennemføre en undervisning, der tager afsæt i tosprogede elevers sproglige forudsætninger.

Tosprogede elevers forståelse af indholdet i undervisningen afhænger af, hvor meget dansk, de kan. Derfor er det nødvendigt, at alle lærere påtager sig ansvar for at inddrage sproget som en dimension i fagene og tilrettelægge undervisningen, så der skabes gode betingelser for såvel fagligt som sprogligt udbytte.

En lærer skal være bevidst om, at ethvert fagområde har sit sproglige fagudtryk, ord og begreber, som kommer til udtryk i de tekster, der arbejdes med. Med dette for øje skal læreren forud for tilrettelæggelsen af undervisningen overveje, hvilke fagsproglige udfordringer, der ligger i det, der skal arbejdes med. Samt - hvordan eleverne skal arbejde med sproget.

Målet med det sproglige arbejde i fagene er at skabe en større sproglig bevidsthed hos det enkelte barn og herved øge tilegnelsen af faget og barnets fagsproglige udvikling. Det enkelte barn skal i sit arbejde med at udvikle et ordforråd have mulighed for at bruge ord og begreber mange gange i forskellige sammenhænge og på forskellige niveauer.

Al tilgængelig viden peger på at tosprogede elever får bedre forudsætninger for at udvikle sig fagligt, når den faglige progression er koblet sammen med sprogudvikling.

Sprogforståelse gavner den brede elevgruppe

I et bevidst og struktureret sprogligt arbejde vil alle børn i klassen blive tilgodeset. Der bliver skabt et rum for læring og øget mulighed for, at alle elever deltager og bidrager aktivt i undervisningen. Samtidig vil alle elever blive mere opmærksomme på sproget, og de vil blive mere bevidste om, hvordan sproget fungerer alt efter, hvilket fag det indgår i.

2.1. Inspiration til den sproglige dimension i undervisningen

Det er vigtigt, at alle lærere, som har tosprogede elever i klassen, inddrager den sproglige dimension i alle skolens fag, så tosprogede elever kan få det fulde udbytte af undervisningen. Det giver tosprogede elever en mulighed for at udvikle deres danske sprog side- løbende med den faglige tilegnelse i alle fag. Alle børn får en bedre forståelse gennem en sprogudviklende fagundervisning. Målet er, at alle skolens lærere får fokus på sprogudviklende fagundervisning, sådan at eleverne opnår mere læring ved undervisningen.

For at tydeliggøre hvordan - og for at inspirere skolerne til at integrere dansk som andet- sprog som en del af den faglige undervisning, følger nedenfor eksempler på, hvordan elevernes begrebsverden kan udvikle sig i takt med hele klassens progression i fagene:

- Dansk i 2. klasse
- Matematik på mellemtrinnet
- Tysk i 7. klasse
- Geografi i udskoling

Eksempler på den sproglige dimension i undervisningen i det følgende har to formål:

- At tydeliggøre, hvordan hele klassen drager nytte af den andetsprogspædagogiske tilgang.
- At inspirere faglærere til at undervise på en måde, der inkluderer tosprogede elever i alle dele af klassens faglige progression

A. Den sproglige dimension i dansk i 2. klasse

Formål: Børn lærer af og med hinanden, derfor er det vigtigt at arbejde struktureret med at synliggøre og udfolde sproget således, at alle elever i klassen får mulighed for at deltage og bidrage til den fælles læring.

Formålet med arbejdet er at:

- Danne et fælles sprogligt fundament, som alle elever kan relatere sig til og bruge i både det mundtlige og skriftlige arbejde
- Bygge videre på fundamentet / sproget og udvide elevernes ordforråd, sprogforståelse og kommunikationsmuligheder
- Tilgodese elevernes forskellige måder at tilegne sig læring
- Undervisningen tilgodeser elevernes sproglige ressourcer
- Skabe trygge og genkendelige arbejdsmønstre
- Give eleverne mulighed for at bruge deres nye viden i forskellige sproglige sammenhænge

Læringsmål: Eleverne skal med denne måde at arbejde på tilegne sig en viden om, at de selv er aktive deltagere i deres sproglige udvikling. De skal være bevidste om, at deres sproglige formåen kan og skal udvikle sig og blive mere varieret og nuanceret.

De skal lære:

- Nye ord og begreber og forstå deres betydning i forskellige sammenhænge
- At bruge det lærte i tale og skrift f.eks. ved fremstilling af korte historier
- At deres viden har betydning for klassens samlede læring
- Ordklasser, synonymmer og talemåder og bruge deres viden i både tale og skrift

De forskellige tekster, klassen arbejder med kan bruges som udgangspunkt til dette arbejde. F.eks. klassens læsebog, emne, temaarbejde eller kulturelle og sociale begivenheder.

- Forforståelse: brainstorming – skrive ord op som eleverne allerede ved om emnet, lave en tydelig plakat og hænge det op i klassen
- Ordforråd: lave ordkort med / uden billeder med ord fra teksten (fokusord). Sørge for mulighed for løbende gentagelser af fokusord
- Synliggørelse: Sørge for at de ord, der arbejdes med, er skrevet på plakater og hængt synligt op i klassen
- Arbejdsmetode: – byt og quiz, fluesmækkeren (CL), skrive sætninger med fokusordene, skrive historie med fokusordene, fortælle om egne erfaringer med fokusordene

Arbejde med fælles viden om sprog:

- Arbejde med at give eleverne forståelse af og viden om forskellen på det talte og skrevne sprog
- Øvelse: Eleverne fortæller om egne erfaringer med fokusordene, efterfølgende skriver eleverne en historie med fokusordene
- Arbejde med viden om, hvordan sproget er opbygget. Den nye viden skrives evt. på plakater, der allerede hænger i klassen
- Ordklasser – hvorfor har vi ordklasser - hvilken ordklasse hører fokusordet til
- Synonymer – eleverne nævner synonymmer til fokusordet
- Talemåder / ordsprog – bliver fokusordet brugt inden for disse områder, hvad betyder det så

- Arbejde med hvilken betydning fokusordene får i et andet fag

B. Den sproglige dimension i tysk i 7. klasse

Arbejdsmetoder, der tilgodeser den sproglige dimension:

- Eleverne sidder med en fast sprogmakker, som fagligt er på samme niveau. Formålet er, at de hjælper hinanden med ordforklaringer, oversættelser osv.
- Ordforrådet øges ved, at klassen i fællesskab finder de svære ord i de tekster, som bliver læst i klassen. Efterfølgende skal eleverne selv undersøge ordenes betydning, elevernes resultater tages fælles på klassen
- Grammatik er det ofte fælles gennemgang på iwb-tavlen, hvorefter eleverne selv arbejder

Arbejdsmetoder, der tilgodeser elevernes mulighed for at bruge sproget:

- Der arbejdes med små oplæg på tre minutter, hvor eleverne selv vælger sig ind på noget de vil snakke om
- Postlæsning: (eleverne læser en tekst flere gange), halvdelen af klassen står spredt i klassen, de er poster, den anden halvdel finder en postmakker. Eleverne læser for hinanden, indtil læreren giver tegn til at skifte makker. Eleverne går med uret til den næste post og læser samme tekst igen. Dette gentages tre gange
- Dialog: klassen arbejder med en tekst. Arbejdet afrundes med en dialog, hvor eleverne byder ind med noget fra teksten, det kan være fakta fra teksten, egne meninger om noget fra teksten, eller sammenligninger fra egne oplevelser. Hvis én elev siger noget, en anden har sagt, skal det accepteres. Øvelsen varer i 10 min. Læreren sørger for at inddrage alle elever men skal selv ikke bidrage til dialogen

Arbejde med film:

- Før filmen: der arbejdes med tekster/ scener inden filmen
- Under filmen: Mens eleverne ser filmen, får de opklarende spørgsmål
- Efter filmen: Filmen bearbejdes med spørgsmålsark og samtale, hvor ord og indholdssiden er i fokus

Aktiviteter:

- CL aktiviteter: vendespil, quiz og byt, mix und match

C. Den sproglige dimension i geografi i udskolingen

Der er mange ord i geografi, som både elever med et og to sprog udfordres af. Derfor sætter vi fokus på ordene

- Læreren skriver 6 udvalgte ord fra en kortere tekst i bogen på tavlen. Eleverne læser teksten igennem og fokus er at kunne forklare de 6 ord efter læsningen. Hvert enkelt ord gennemgås og en fælles forklaring skrives på tavlen og eleverne noterer det i hæftet
- Eleverne får en liste med ca. 20 ord, som skal fordeles i to kasser efter om det er natur eller kultur. Ved gennemgang af opgaven, taler klassen samtidig om, hvad ordet egentlig betyder og enten tegner det og/eller finder billeder af det
- Inden eleverne skal læse en tekst, skriver læreren fx. 4 ord med tilhørende ord- forklaring på tavlen. Klassen taler om dem og først herefter begynder læsningen
- Masser af gentagelser af ordene - bruge dem igen og igen...

D. Matematik på mellemtrinnet

Arbejdet med ord og begreber i matematik er givtigt både for et- og tosprogede elever. Der er forskellige måder at sætte fokus på de samme begreber, og man kan hente meget inspiration i fx cl aktiviteter.

- "Quiz og byt" (cl) med matematikbegreber
- Begrebekort med matematikbegreber/ord - herunder også om ordet har en anden betydning, hvis det tages ud af matematik sammenhæng
- Holdkonkurrence ved tavlen, hvor der skal forklares ord/begreber. Rigtig for- klaring giver point
- "Chef og sekretær" (cl) én elev skal guide en makker til at udføre en matematikopgave korrekt

Vejledning i dansk som andetsprog

En konkret vejledning fra dansk som andetsproglæreren til en kollega i planlægning og gennemførelse af undervisningen omfatter blandt andet at:

- Anbefale eksisterende materialer, der tilgodeser den sproglige dimension
- Deltage i ét eller flere planlægningsmøder til et forløb
- Ansøre til refleksion over egen praksis – det der virker
- Give konkrete ideer og tiltag

2.2. Skolen skaber dialog mellem kulturer

Skolernes medarbejdere skal kunne sætte sig ind i, hvordan verden ser ud med andre menneskers øjne i deres møde med børn og forældre. Det handler om at kunne møde og håndtere forskellighed på en hensigtsmæssig måde, og det handler om at kunne agere konstruktivt i uforudsigelige, ukendte situationer.

Det handler om "interkulturel kompetence", der for det enkelte menneske betyder at have indsigt i og evne til at kunne forstå dagligdagens kulturelle kompleksitet samt at kunne kommunikere fordomsfrit med mennesker fra andre kulturer.

Mødet mellem mennesker fra forskellige kulturer er ikke så ligetil. For at få samarbejdet til at fungere har skolerne en mangfoldig opgave i at skabe dialog mellem kulturer. Det handler blandt andet om at:

- Evne at tage den andens synsvinkel
- Have lyst til og interesse for at gå i dialog med andre kulturer
- Evne at handle ud fra egne værdier samtidig med at respektere andres værdier
- Inddrage den viden og de erfaringer, som tosprogede elever og deres forældre bringer ind i skolen
- Give eleverne færdigheder i at kunne samarbejde med nogen, der er anderledes end en selv

2.3. Skolernes praksis i arbejdet med den sproglige dimension

Hvordan afspejler det sig i undervisningens tilrettelæggelse og gennemførelse, at der er tosprogede elever på skolen?

Det er skoleledelsens opgave at tydeliggøre overfor alle lærere og pædagoger, at de skal forholde sig aktivt til tosprogede elevers særlige sproglige forudsætninger, når de plan- lægger og

gennemfører undervisningen. En systematisk videndeling om skolernes praksis og arbejdet med at sikre at lærere og pædagoger er klædt på til at undervise tosprogede elever foregår i et tæt samarbejde mellem skoler og forvaltningen.

Skolens praksis i arbejdet med dansk som andetsprog skal sikre, at den sproglige dimension indgår i alle fag og skal afspejle sammenhæng med skolens øvrige opgaver.

For eksempel ved at:

- den sproglige dimension fremgår af og er indtænkt i alle årsplaner
- dansk som andetsprog indgår i skolens handleplan for læsning
- vidensdeling foregår systematisk mellem koordinatore og DSA-vejledere som en del af skolens organiserede støtteindsats fx kompetencecenteret
- skolens pædagogiske læringscenter kan tilbyde materialer om DSA
- indgå som et selvstændigt emne på pædagogiske rådsmøder
- være en dimension i efteruddannelsesplaner

Skolerne kan systematisere arbejdet og udfolde en lokal handleplan, der beskriver:

- Udfordringen for tosprogede elever på skolen (fx hvor mange tosprogede elever modtager støtte, trivsel, fagligt niveau)
- Mål/ delmål, som skoler opstiller som pejlemærke for udvikling og forandring
- Aktiviteter/ indsats, der beskriver, hvad skolen gør for at nå de ønskede mål
- Hvilke tegn ser skolen på/ hvad forventer skolen for, at målene kan nås

3. Forældresamarbejde

Et godt samarbejde mellem skolen og forældrene er afgørende for den enkelte elevs skolegang. Det gælder for alle børn uanset etnisk baggrund, og det gælder både elevens trivsel og faglige præstationer.

Skolen har en lang erfaring med skole-hjemsamarbejde. Væsentligt for et vellykket samarbejde er: at skabe tryghed i skole-hjemsamarbejdet ved at opbygge tillidsfulde relationer mellem skolen og forældre samt mellem skolens forældregrupper i de enkelte klasser.

Skolen og forældrene vil begge barnets bedste, men det er ikke altid man er enig om, hvad der er det bedste.

Skolens opgave med at skabe en aktivt deltagende forældrekultur handler især om:

- at skolens medarbejdere arbejder aktivt med at få forældrene til at omtale skolen positivt, fordi det i sig selv har betydning for barnets trivsel og faglige udvikling
  - at skolens medarbejdere vejleder forældre i, hvordan de gennem deres samvær med barnet kan støtte barnets læring, fx ved at inddrage barnet i madlavning og læse sammen med barnet på eget modersmål
  - at skolens medarbejdere vejleder forældre i, hvordan forældrene støtter op om deres barns lektielæsning, fx gennem at interessere sig for, hvad barnet har for og skabe de rette rammer for, at barnet kan arbejde koncentreret med lektierne.
- Skolen skal – ud fra forældrenes ressourcer – være tydelig om forventningen om, at de understøtter elevens sproglige udvikling med det danske sprog også i hjemmet.

I samarbejdet mellem skolen og forældre med en anden etnisk baggrund er der nogle særlige udfordringer. Skolen skal derfor have særlig opmærksomhed på at:

- Være tydelig om forventninger til forældrene, til eleverne og til skole-hjem-samarbejdet
- Understrege at krav fra skolens side altid er begrundet i pædagogiske og sociale hensyn samt hensyn til barnets trivsel
- Spørge og være nysgerrig – også for at undgå at handle på fordomme og at dømme ud fra en forestilling om, hvordan tingene hænger sammen
- Sige tingene lige ud
- Understrege at forældrenes opbakning til skolen er afgørende for barnets skole- gang i forhold til trivsel og til faglig udvikling. Og at opbakningen i sig selv betyder mere end forældrenes egen faglige baggrund, arbejdssituation og kendskab til en dansk folkeskole.
- Højt læsning på eget modersmål også er med til at udvikle barnets danske sprog, fordi et veludviklet og nuanceret modersmål giver børnene bedre forudsætninger for at lære dansk.
- Sikre en forståelig dialog og kommunikation for eksempel ved at tilbyde forældrene et kursus ved barnets skolestart i, hvordan de støtter barnets sproglige udvikling.

Særlige vilkår for skole-hjem-samarbejdet

Når samarbejdet mellem skole og forældre er vanskeligt, fx når forældre af sociale og/eller kulturelle årsager sætter andre vilkår for samarbejdsrelationen, har skolen en særlig ud- fordring, for at få samarbejdet til at fungere.

Skolen skal have opmærksomhed på at:

- Arbejde på en fælles forståelse med forældrene af de aktuelle problemstillinger omkring barnet
- Udvide (ledelse og medarbejdere) en vedholdende insisteren, som demonstrerer oprigtig interesse for barnet
- Afdække familiens problematikker gennem en fast strategi for at kunne tage forældrenes synsvinkel og for at søge en ligeværdighed i relationen
- Indtænke netværk, såvel forældrenes netværk som via et tværgående samarbejde i kommunen

I den sammenhæng er det vigtigt at:

- Der er aftalt en fast ramme på skolerne for, hvilke handleveje der kan benyttes ved det vanskelige samarbejde fx i form af en støtteperson og ekstra ressourcer til klasselæreren. Anerkende behov for en differentieret tilgang til den enkelte familie
- At alle fagpersoner i kommunen er tydelige i deres forklaring af barnets faglige, sociale og andre vanskeligheder, som evt. kalder på et specialtilbud. Forældrene skal have klar besked om barnets kompetencer og vanskeligheder. Skriftlige aftaler skal medvirke til at tydeliggøre budskabet og det, der er drøftet.
- Have retningslinjer ved brug af tolk for at undgå misforståelser og yderligere at komplicere når en tolk er involveret.

4. Overgange fra daginstitution til skole og videre til ungdomsuddannelse

Hvidovre Kommune har et fælles arbejdsgrundlag for at sikre sammenhæng i børn og unges overgange fra daginstitution til skole og videre til ungdomsuddannelse. Det fælles grundlag er "Sammenhænge i børn og unges liv – et fælles ansvar" (oktober 2012).

Fra daginstitution til skole

En tidlig sprogindsats er afgørende for, at tosprogede børn ved skolestart kan opnå et sprogligt niveau svarende til deres klassekammeraters. Arbejdet i daginstitutioner med tosprogede børns sproglige udvikling er et grundlæggende fundament for børnenes skolegang.

Gennem en fokuseret to-sprogspædagogik arbejder daginstitutionerne for at øge tosprogede børns samlede ordforråd og sproglige forudsætninger. Det er afgørende for hvor hurtigt, børnene kan komme til at læse.

Overleveringen mellem daginstitution og skole/ fritidshjem skal efter kommunens fælles grundlag foregå både gennem møder institutionerne imellem og gennem beskrivelse af børnenes sproglige udfordringer. Formålet er at skabe en sammenhæng i overgangen, der gør barnet trygt og giver trivsel, og sådan at eventuelle støttebehov er kendt af skolen forud for skolestart.

Alle skolestartende børn begynder på fritidshjem (kommende SFO) den 1. maj, hvor de går hele dagen frem til skolestart. Også her ligger der derfor en vigtig pædagogisk opgave med fokus på sprogudvikling.

I en tydelig dialog med forældrene om gensidige forventninger, indledes et godt samarbejde med forældrene.

Børnene skal opleve et udviklende sprog- og læringsmiljø, hvor faste aktiviteter og rutiner sikrer sprogudvikling og har til formål at give børnene trygge rammer, de kan udvikle sig i.

Fra skole til ungdomsuddannelse

Det er kommunens mål, at alle unge med dansk som andetsprog har de nødvendige faglige forudsætninger for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.

Målet er også, at forældrene og de unge har den fornødne indsigt i uddannelsessystemet til at kunne træffe realistiske valg ved overgang til ungdomsuddannelse. Sådan at egne evner og viden om, hvilke muligheder en uddannelse giver, er med til at motivere unges valg af ungdomsuddannelse.

Som led i at sikre, at flere tosprogede er fagligt i stand til at gennemføre en ungdomsuddannelse og er vidende om mulige uddannelsesveje, målrettes vejledningen i udskolingen også til tosprogede, der har behov for det.

5. Videndeling, efteruddannelse og faglig udvikling

Tosprogede elever på alle skoler i Hvidovre Kommune får størst gavn af indsatsen, når den er bygget op om en systematisk videndeling om, hvad der virker - foruden et konstant fokus på faglig udvikling af alle lærere, der underviser tosprogede elever samt specifik efteruddannelse, der sikrer de relevante kompetencer blandt medarbejderne.

En systematisk videndelingspraksis på den enkelte skole og skolerne imellem skal støttes af en opmærksom skoleledelse, der giver mulighed for videndeling.

Nystartende lærere og pædagoger skal sikres efteruddannelse i den systemisk anerkendende tilgang, der er fundamentet for fx forældresamarbejde og for den pædagogiske indsats i Hvidovre Kommune.

Dansk som andetsprog er fortsat et selvstændigt fag. I den nye læreruddannelse kan man ikke læse DSA som linjefag. Der vil derfor fra juni 2017 være behov for et særskilt fokus på en efteruddannelse af lærere med en læreruddannelse påbegyndt fra 2014.

Skolerne i Hvidovre er som hidtil interesserede i at deltage i forsknings- og udviklings- projekter. I efteråret 2013, deltog tre skoler i et forsøg om "Almen sprogforståelse".

I "Almen sprogforståelse" tager undervisningsmaterialet udgangspunkt i, at sprogkendskab er en ressource, uanset modersmål. Tosprogede elever får mulighed for at inddrage deres modersmål, som en ressource i undervisningen og oplever, at modersmålet er noget, de kan bringe i spil på lige fod med det, deres klassekammerater fortæller og gør.

Der er fra forvaltningens side opmærksomhed på at sikre en forankring af gode erfaringer fra deltagelse i sådanne projekter. Den forankring kan foregå gennem en møderække lærere imellem og ledelser imellem i samarbejde med forvaltningen.

6. Succeskriterier

Handleplanen for tosprogede elever har som succeskriterier at:

- En tidlig sprogstimulerende indsats i daginstitutionen øger tosprogedes sproglige forudsætninger til en skolestart på niveau med øvrige skolestartere
- Forældre til tosprogede børn oplever, at de bydes velkommen til skolen og til at bidrage med de ressourcer og erfaringer, de har som forældre og mennesker
- Flere tosprogede gennemfører en ungdomsuddannelse
- Trivselsmålinger afspejler, at tosprogede elever er mindst ligeså motiverede for og har lyst til at gå i skole og fortsætte i uddannelse, som øvrige elever
- At alle lærere underviser på en måde, der inkluderer alle elever, inklusive tosprogede elever i alle dele af klassens faglige progression.

7. Anbefalinger, og hvordan vi når målene

Skoleledelsen

Skoleledelsen sikrer gennem en systematisk praksis og opmærksomhed at skolens lære- re har fokus på sprogs betydning for tosprogede elevers læringsprocesser og på sprogets rolle når almenundervisningen og DSA planlægges og gennemføres.

Skoleledelsen skal sikre at de elever, der har behov for undervisning i DSA får den optimale støtte fx afspejlet i en handleplan for den enkelte elev.

Organisering af dansk som andetsprog i skolen:

1. Hver skole udarbejder en lokalt tilpasset organisering for undervisningen i dansk som andetsprog med udgangspunkt i minimum følgende:
  - a. Hvordan indgår dansk som andetsprog i praksis som en dimension i alle fag i klasser, hvor der er tosprogede børn, fx indgår i årsplanen
  - b. Systematisk vurdering af elevers behov for støtte i sproglig udvikling og tilpasset tilbud om støtte.
  - c. Systematisk vidensdelingpraksis på skolen
Lærere med DSA-kompetencer indgår i klasse- eller årgangsteam

På ledelsens møder med teams indgår DSA på dagsordenen minimum en gang årligt. Ledelsen kan efterfølgende involvere DSA-vejlederen eller inddrage en mere tværgående støtteindsats gennem skolens kompetencecenter for at imødekomme det enkelte teams udfordringer i en elevgruppe.

Børne- og Velfærdsforvaltningen

Forvaltningen understøtter skolernes fokus på dansk som andetsprog. Særligt ved at skabe videndeling skolerne imellem og fastholde en systematik i arbejdet.

Forvaltningen etablerer et forum med relevante skoleledere, som udvikler skolernes tilgang til arbejdet med dansk som andetsprog og sikrer den ledelsesmæssige forankring.

Resultatsamtaler mellem skolens ledelse og forvaltningsledelsen omfatter også skolens indsats for tosprogede elever og er et vigtigt forum for at fastholde skolernes opmærksomhed på udvikling af dansk som andetsprog.

Videndeling skolerne imellem foregår løbende og i samarbejde med Skole-, Klub- og Fritidshjemsafdelingen, blandt andet gennem en fagrække i dansk som andetsprog.

Kvalitetsrapport

Kvalitetsrapporten beskriver skolens resultater. Af kvalitetsrapporten fremgår det, hvordan skolen anvender de tildelte ressourcer til DSA-støtte og arbejder med at udvikle tosprogede elevers faglige niveau.

8. Kilder

Indsatser for tosprogede elever, kortlægning og analyse, SFI, 2012.

Skole-hjem-samarbejde i praksis, Indsatser, der virker – skole-hjemvejledernes erfaringer fra 2009-2013, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold.

Det gode skole-hjem-samarbejde med forældre i udsatte positioner, Erfaringer fra seks skoler med stærk praksis, Danmarks Evalueringsinstitut, 2012.